

3. Гончаренко І.В. Екологічний вектор трансформації аграрної економіки регіону / І.В. Гончаренко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. Серія: «Економіка, аграрний менеджмент та бізнес». – 2011. – Вип. 3 (60). – С. 30–35.
4. Данилишин Б.М., Шостак Л.Б. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений. – К., 1999. – С. 367.
5. Дорогунцов С. Сталий розвиток — цивілізаційний діалог природи і культури / С. Дорогунцов, О. Ральчук // Вісник національної академії наук України. – 2001. – № 10. – С. 16–32.
6. Згуровський М. Україна в глобальних вимірах сталого розвитку / М. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 19(598).
7. Зеркалов Д.В. Проблемы устойчивого социального развития : [монографія] / Д.В. Зеркалов. – К. : Основа, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.zerkalov.org/files/urib-m.pdf>.
8. Дребот О.І. Сталий розвиток чи еколого-економічна безпека? / О.І. Дребот : зб. наукових статей III-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю. – Вінниця, 2011. – Т. 2. – С. 677–680 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://eco.com.ua/>.
9. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development>.
10. Decoupling the Use of Natural Resources and Environmental Impacts from Economic Activity: Scoping the Challenges. Международный совет по ресурсам, ЮНЕП (2011).
11. Коломицева О.В. Моделювання розвитку регіональної економічної системи в умовах невизначеності / О.В. Коломицева : зб. наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – Вип. 35(2). – С. 17–21.
12. Гринецька С.М. Перспективи сталого розвитку регіону / С.М. Гринецька // Економіка промисловості. – 2011. – № 4. – С. 288–296.
13. Федунь Ю.Б. Економіко-правові аспекти забезпечення збалансованого еколого-економічного розвитку України з урахуванням досвіду ЄС / Ю.Б. Федунь // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2012. – № 748. – С. 338–343.

УДК 332.1(477+4)

Дикань В.В.
*доктор економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Українського державного університету залізничного транспорту*

СТРАТЕГІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Глобалізація, інтеграція, регіоналізація – всі ці процеси притаманні сучасній міжнародній економічній системі, яка знаходиться на стадії трансформаційних змін. Не оминула дана тенденція й економіку України. Все більше уваги стало приділятися саме процесу регіоналізації як з боку науковців, політиків, так й інститутів влади, про що свідчить створення та затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 р. та відповідних деталізованих регіональних програм. Автором статті було проаналізовано сучасне розуміння регіональної політики, державну регіональну політику України та проблеми її ефективного проведення, Державну стратегію регіонального розвитку до 2020 р. й надано удосконалене схематичне бачення її основних положень.

Ключові слова: регіоналізація, регіональна політика держави, стратегія регіонального розвитку.

Дикань В.В. СТРАТЕГИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ОРИЕНТАЦИИ

Глобализация, интеграция, регионализация – все эти процессы присущи современной международной экономической системе, которая находится на стадии трансформационных изменений. Не обошла данная тенденция и экономику Украины. Все больше внимания стало уделяться именно процессу регионализации как со стороны ученых, политиков, так и институтов власти, о чем свидетельствует создание и утверждение Государственной стратегии регионального развития до 2020 г. и соответствующих детализированных региональных программ. Автором статьи было проанализировано современное понимание региональной политики, государственную региональную политику Украины и проблемы ее эффективного проведения, Государственную стратегию регионального развития до 2020 г. и представлено усовершенствованное схематическое видение ее основных положений.

Ключевые слова: регионализация, региональная политика государства, стратегия регионального развития.

Dikan V.V. STRATEGY OF REGIONAL DEVELOPMENT OF UKRAINIAN THE CONTEXT OF ORIENTATION ON EUROPE

Globalization, integration, regionalization – all these processes are inherent to the modern international economic system that is on the stage of transformational changes. This tendency did not go round and economy of Ukraine. All more attention began to be spared exactly to the process of regionalization both from the side of scientists, politicians and institutions of power, to what creation and claim of State strategy of regional development testify 2020 to and the corresponding into detail regional programs. By the author of the article the modern understanding of regional politics was also analyzed, public regional policy of Ukraine and problem of it effective realization, the State strategy of regional development 2020 to and provided advanced schematic view of its main provisions.

Keywords: regionalization, regional policy of the state, regional development strategy.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та міжнародної інтеграції, які призвели до посилення конкуренції не тільки на рівні підприємств, але й на міждержавному рівні економічної діяльності, унеможливають здатність окремого підприємства чи корпорації витримувати такий рівень жорсткості суперництва на ринку. Тому постає проблема необхідності кооперації матеріальних, фінансових, виробничих, науково-технологічних та інших ресурсів

макрорегіонів для зміцнення позицій та виживання на міжнародному ринку. Іншими словами, підвищується роль регіоналізації як на національному, так і міжнародному рівнях.

Останні події, які відбуваються на політичному поприщі України, доволі ясно підкреслюють неоднорідність розвитку регіонів держави як в політичному, так і соціально-економічному та етнокультурному вимірах. Вирішення даної проблеми потребує

впровадження ефективної, продуманої та чіткої регіональної політики, яка враховуватиме як міжрегіональну інтеграцію, так і розвиток окремого регіону. А враховуючи європейську спрямованість України, актуальним питанням є дослідження та удосконалення стратегії регіонального розвитку України в контексті орієнтації на Європу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням регіональної політики та регіоналізації присвячено немало праць вітчизняних та зарубіжних фахівців, таких як Е. Алаєв [1], З. Варналій [2], А. Голиков, Н. Казакова [3], М. Долішній [4], С. Романюк [5], Д. Стеченко [6] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи зміну геополітичного та гео-економічного статусу України після прийняття остаточного рішення про євроінтеграцію держави, одним із перших завдань, які постали перед країною, було приведення регіональної політики держави у відповідність до євростандартів.

Створена значна нормативно-правова, теоретико-методологічна та практична бази впровадження регіональної політики в Україні. Але, на жаль, існує ряд проблем, які перешкоджають практичному її проведенню, й потребують рекомендацій для їх вирішення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз сучасного розуміння регіональної політики, державної регіональної політики України та проблеми її ефективного проведення, Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 р. та надання удосконаленого бачення її основних положень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна, як й інші країни колишнього Радянського Союзу, володіє значним історичним досвідом успішної реалізації державної регіональної економічної політики. Її здійснення відбувалося в другій половині 50-х – першій половині 60-х років, коли існували раднаргоспи (ради народного господарства економічних районів країни). Деякі спеціалісти вважають, що то був «золотий період» радянської економіки, який характеризувався її швидким підйомом як в галузевому, так і регіональному аспектах. Радянський досвід регіональної економічної політики тих часів був запозичений та впроваджений в життя багатьма зарубіжними країнами (Франція, Німеччина, Іспанія, Японія та ін.). На жаль, за рядом обставин, в 1965 р. раднаргоспи були ліквідовані, а в народному господарстві знову стало використовуватися жорстке централізоване галузеве управління [3].

Тому дуже дивно та неприємно, що якщо раніше наш досвід переймали країни Європи, то зараз спостерігається зовсім протилежна тенденція. Саме Україна орієнтується на розвиток європейських країн та користується їх методичними вказівками по ефективному проведенню регіональної державної політики.

Для кращого розуміння ситуації необхідно детально проаналізувати поняття регіональної політики, розглянути державну регіональну політику України та проблеми її ефективного проведення.

Е. Алаєв визначає регіональну політику держави як сферу діяльності з управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, тобто сфера, зв'язана зі взаємовідносинами між державою і районами, а також районів між собою [1].

Згідно з проектом Закону України «Про Концепцію державної регіональної економічної політики», який розглядався у вересні 1999 р. і був схвалений Указом Президента України від 25 травня 2001 р.

№ 341, державна регіональна економічна політика – це сукупність організаційних, правових та економічних заходів, які здійснюються державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її поточних і стратегічних цілей. Ці заходи спрямовуються на стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціональне використання їхнього ресурсного потенціалу, створення нормальних умов для життєдіяльності населення, забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства [7].

Закон України «Про засади державної регіональної політики», прийнятий в лютому 2015 р., визначає державну регіональну політику як систему цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [8].

Регіональний розвиток має бути економічною, а не політичною чи адміністративною категорією. Його витoki лежать в теоріях інтеграції ринку й економічного розвитку. За своєю природою не всі види економічної діяльності можуть бути впроваджені на будь-якій території, оскільки деякі місцевості характеризуються об'єктивними сильними і слабкими сторонами щодо тих чи інших видів господарської діяльності. Відстань до ринків збуту і відсутність доступу є одними з ключових факторів, що пояснюють, чому на деяких територіях легше впроваджувати економічну діяльність, ніж на інших. Ще один важливий фактор – робоча сила – також може мати різну якість в силу того, що структура кадрів, як і система їх підготовки, часто є спадщиною минулого. Інші об'єктивні природні, людські, організаційні і навіть культурні фактори часто є визначальними чинниками спроможності територій до сталої економічної діяльності [9].

Регіональна політика направлена на підйом економіки, підвищення благополуччя населення та оптимізацію рівня його життя. Зараз в багатьох країнах світу регіональна політика стала пріоритетним видом діяльності державних органів управління, про що свідчить успішна її реалізація в країнах Європейського Союзу.

Ефективність регіональної політики в значній мірі пов'язана з адміністративно-територіальним устроєм, тобто територіальною організацією суспільства, тому необхідно умовою є відповідність адміністративно-територіального устрою вимогам регіональної соціально-економічної політики, що створює передумови для її успішного впровадження, включаючи й сферу інноваційної діяльності. Ця проблема не вирішена й зараз.

Державна регіональна політика являє собою складову частину загальнодержавної стратегії економічного та соціального розвитку України. Сучасна надмірна централізація управління, недосконала фінансово-економічна база місцевих органів влади призвели до виникнення значних диспропорцій у територіальній структурі економіки, накопичення господарських, економічних та соціальних проблем регіонів.

Основним інструментом регіонального розвитку в Україні залишаються субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів. Розмір цих субвенцій не є великим, останнім часом така субвенція стано-

Рис. 1. Удосконалена схема основних положень Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 р.

вила 0,3 % державного бюджету щорічно. Фактично ці кошти між регіонами, особливо в останні чотири роки, розподілялися поза будь-якими правилами, що породжувало все нові і нові приводи до зростання міжрегіональної напруженості та звинувачень держави в несправедливому ставленні до регіонів.

Деякі науковці дотримуються думки, що головна проблема полягає у використанні безвідповідальними політиками об'єктивних міжрегіональних відмінностей у власній політичній діяльності, що призвело до проявів політичного відчуження між регіонами. Тепер до традиційних українських проблем регіонального розвитку можна віднести: асиметрію розвитку регіонів, замкненість регіональних політичних, інформаційних, освітніх, частково економічних просторів і їх слабке включення у загальноукраїнський простір; невідповідність між економічною потужністю регіону та його показниками соціального благополуччя та якості життя – додалося жорстке військове протистояння та поява сотень тисяч вимушених переселенців [10].

Проблем стає все більше, а вирішувати їх – все складніше. На жаль, сучасна ситуація, що склалася в Україні, досить критична. Насамперед від адекватності державної політики залежить подальша доля країни. Давно стало зрозуміло, що ефективна регіональна політика на макрорівні повинна базуватися на принципах солідарності, неупередженості, прозорості та справедливості фінансування регіонального розвитку. У такому випадку можна було б уникнути кризової ситуації, що виникла.

Враховуючи загрози, що сьогодні посилюються зовнішньою агресією та проявами сепаратизму, питання української солідарності, єдності українського простору, міжрегіональної взаємодії для швидкого розвитку України стає завданням номер один для всіх державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб та суспільства в цілому.

Україні потрібна нова державна регіональна політика, направлена на «реальний» розвиток регіонів, а не імітація даного процесу. Все це потребує чіткого нормативно-правового забезпечення, що стане основою для подальших реформ регіональної системи управління.

Фактично законодавство у сфері регіонального розвитку, яке сформувалося протягом 1991–2014 рр., мало створити цілісну та взаємоузгоджену систему забезпечення ефективного регіонального розвитку. Але, на жаль, діючі нормативно-правові акти не взаємоузгоджені та не гармонізовані, що спричинило диспропорції регіоналізації.

5 лютого 2015 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про засади державної регіональної політики», розробку якого було розпочато Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України ще у 2008 р. за активного залучення експертів проєктів технічної допомоги Європейського Союзу. Прийнятий Закон закладає фундамент для нового законодавства про регіональний розвиток в Україні, яке базується на кращих європейських практиках та дає підстави для перегляду на його основі усього масиву законодавства, що в тій чи іншій мірі має відношення до реалізації державної регіональної політики [10].

Ще одним важливим кроком на шляху до ефективного регіонального розвитку є розробка та схвалення Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка увібрала в себе кращий досвід європейських зразків подібних стратегій розвитку. На відміну від стратегії розвитку до 2015 р. в даному документі подається загальна стратегія, визначаються цілі, завдання, пріоритети, план виконання, що будуть узгоджені з регіональними стратегіями, прийнятими або актуалізованими також на період до 2020 р. [11]. Це дозволить забезпечити ефективну горизонтальну та вертикальну координацію дій центральних та місцевих органів влади у сфері регіонального розвитку. Проаналізувавши основні положення Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 р., наведемо удосконалену загальну схему, що визначає мету, основні принципи та вектори регіональної політики держави й доцільність підготовки, враховуючи європейські стандарти.

Висновки з даного дослідження. Беручи до уваги досвід найбільш розвинених країн держави, можна з впевненістю стверджувати, що стабільний та ефективний розвиток держави неможливий без чіткої та добре продуманої регіональної політики, яка повинна враховувати сучасні умови розвитку, недоліки попередніх стратегій регіонального розвитку й мати довгостроковий характер. Затверджена Державна стратегія регіонального розвитку до 2020 р. відповідає вищенаведеним вимогам, тепер все залежить від її реального виконання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алаев Е.Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Е.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – С. 189.
2. Варналії З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: [монографія] / З.С. Варналії. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
3. Голиков А.П. Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст: [монографія] / А.П. Голиков, Н.А. Казакова. – Х.: Екограф, 2008. – 180 с.
4. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 511 с.
5. Романюк С.А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: регіональні дослідження: [монографія] / С.А. Романюк. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 112 с.
6. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: [підручник] / Д.М. Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.
7. Про Концепцію державної регіональної економічної політики: Указ Президента України № 341/2001 від 25 травня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
8. Про засади державної регіональної політики: Закон України № 156-VIII від 5 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156-viii>.
9. Методологія планування регіонального розвитку в Україні: інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oda.gov.ua/docs/2014/04092014_2.pdf.
10. Регіональна політика в Україні: сучасний стан та стратегія реформування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=986:zasadi-derzhavnoji-regionalnoji-politiki&catid=8&Itemid=350.
11. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.